

YUSUF İLE KENAN FİLMİNDE SUÇA İTİLMİŞ ÇOCUKLARA DAİR TOPLUMSAL GÖSTERGELERİN ÇÖZÜMLENMESİ

ANALYSES OF SOCIAL SIGNS ON CHILDREN WHO WERE PUSHED CRIME AT YUSUF AND KENAN

Ö. Nilay ERBALABAN GÜRBÜZ*

Öz

Çocukluk hem biyolojik yaşamın hem de toplumsal yaşamın en önemli evrelerinden biridir. Avrupa toplumlarında Aydınlanma'dan sonra, Türkiye'de ise Cumhuriyetin kuruluşundan sonra çocuklar toplumsal bir aktör olarak değerlendirilmiştir. Bu çocukluk algısının kökleri Platon'un *Devlet*'inde ortaya çıkmıştır. Modernleşmenin ilk evrelerinden itibaren Avrupa toplumlarında, Türkiye'de ise Cumhuriyet'in modernleşme adımları kapsamında bu yaklaşıma uygun politikalar üretilmiştir.

Bu makalenin ilk bölümünde Cumhuriyet'in kuruluşundan 2000'li yıllara çocuk odaklı devlet politikaları ve toplumsal yaşamda çocuk olgusu incelenecektir. XX. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren ekonomik ve toplumsal değişimlerin çocuk olgusuna etkisi gösterilecektir. Bu çerçevede köyden kente göç etmek zorunda kalmış iki çocuğun öyküsünü göç, az gelişmişlik ve gelir dağılımındaki adaletsizlikle ilişkilendiren *Yusuf ile Kenan* (Ömer Kavur, 1979) filmi göstergebilim yöntemiyle çözümlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Yusuf ile Kenan, Suça İtilmiş Çocuk, Sokağa İtilmiş Çocuk.

Abstract

Childhood is one of the most important stages of both biological life and social life. After the Enlightenment in European societies, after the establishment of the republic in Turkey were evaluated children as a social actor. The roots of this childhood perception have emerged in the *State* of Plato. Plato thought that a good state foundation was in children's education. For this reason, it has set up comprehensive arrangements in the education of children from nutrition, sleeping hours and cultural activities. From the earliest stages of modernization, this approach has been adopted in European societies. Appropriate policies within the scope of this approach to the modernization steps are produced in the Republic of Turkey.

In the first part of this article, from the foundation of the Republic to the year 2000, child-centered state policies and the existence of children in social life will be examined. It examines influences of economic and social changes on childhood from the second half of the twentieth century to 2000's. In particular, the relationship between social change and homeless children will be taken into consideration. *Yusuf and Kenan* (Ömer Kavur, 1979), which relate the story of two children who had to migrate from the village to the city in this frame with immigration, underdevelopment and injustice in income distribution, will be analyzed by the method of semiology.

Keywords: Yusuf and Kenan, Juvenile Delinquency, Homeless Children.

Giriş

İnsan ömrünün evrelerinden biri olan çocukluğun toplumsal bir kategori olarak değerlendirilmesi toplumsal tasarımın bir parçasıdır. Toplumda çocuklara yüklenen görevler, çocuklardan beklentiler ve çocuklara yönelik toplum içinde gelişen duyarlılıklar tarihsel ve kültürel olarak değişiklik göstermiştir. Bu farklılıklar çoğunlukla toplumların üretim ilişkileriyle, toplumsal hedefleriyle, kültürel değerleriyle ilişkilidir.

Her toplum kendi üyelerinden cinsiyet ve yaşa dayalı toplumsal roller kurduğu için çocuklardan da kendi toplumsal yapılarıyla uyumlu roller kurmuştur. Toplumda egemen olan aktörler ya da kurumlar bu rollerin oluşturulmasında önemli araçlardır. Rollerin işlevi çoğunlukla iktisadi ya da kültürel ihtiyaçların giderilmesini sağlamaktır. Aynı zamanda roller dönemin çocukluk algısını da ortaya koymaktadır. Avrupa'da Ortaçağ ve Aydınlanma sonrası dönemde dönemin üretim ilişkilerinin ve egemen zihinsel yapısının biçimlendirdiği bir çocukluk algısı vardır. Benzer biçimde Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti de çocukluk algısı konusunda farklılıklara sahiptir.

Toplumlar çocuklara yönelik ayrıcalıklı ilgisiyle ya da çocukları ayrı bir toplumsal kategori olarak değerlendirmemesiyle kendi toplumsal yapısı hakkında kültürel ve ekonomik bilgileri açığa vurmaktadır. Modern devlet anlayışının benimsendiği toplumlarda çocuklara geleceğin yurttaşları olarak bakılmaktadır. Bu nedenle hem özel alanda hem de kamusal alanda çocukların eğitimiyle ilgili düzenlemeler bütün modern devlet yaklaşımlarının temel amaçlarından biri olmuştur. Bu algının temelleri Platon'un *Devlet* kitabında bulunmaktadır. Platon'un devlet tasarımında yurttaşlar yetenekleri ve doğdukları soy bakımından farklı işlerde görevlendirilir. Ancak çocukların eğitime soy ve cinsiyeti göz önünde bulundurmadan özellikle

* Öğr. Gör. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema TV Bölümü.

önem verir. Çünkü iyi bir devlet tasarımı ve devletin geleceği çocukların eğitimiyle kopmaz ilişki içindedir. Bu nedenle müzik, masal, beden eğitimi v.b. konularda çocukların yetiştirilmesiyle ilgili bir müfredat oluşturmuştur demek mümkündür. Bu müfredatta çocukların devlet büyüklerini ya da tanrıları eleştiren masallar dinlememeleri, çok küçük yaşta yetişkinlerle birlikte savaşa katılıp ölüm korkusunu üzerlerinden atabilmeleri ya da ruhlarını aç gözlü yapacak arzuların uyandırılmasının önüne geçilmesiyle ilgili eğitimler yer almaktadır (Platon, 2003: 62-75). Antik Yunan'da olduğu gibi modern dünyada da çocukların birer yetişkin olarak toplumsal yapının öznesi haline gelmeden önce, o toplumsallığa uyum sağlayacak ideolojik, kültürel ve ekonomik bilgileri edinmeleri yasalar tarafından güvence altına alınır. Gelişmişlik düzeyi arttıkça çocuklarla ilgili devlet ve sivil toplum kurumları daha fazla politika üretmektedir. Bu politikalar o toplumun çocukluk algısını da ortaya koyan uygulamalardan biridir. Bu nedenle bir toplumun 'çocuk' olgusuyla ilgili algısını ortaya koyan uygulamalar, o toplumun politik, ekonomik ve kültürel yapısıyla da ilgili temel verileri sunmaktadır.

Bir toplumun ideolojik ve kültürel eğilimlerini yansıtmada, sürdürmede ya da aşındırmada kitlesel bir araç olarak sinemanın önemli bir işlevi vardır. Sinemanın "iletişim-propaganda, boş zaman-sanat-eğlence, kitle kültürü-kitle iletişimi (Güçhan; 1992: 56) gibi kategoriler altında toplanan işlevleri de ideolojik ve kültürel eğilimleri yansıtmaya, sürdürmeye ya da yeniden kurmaya hizmet etmektedir. Bu açıdan Türkiye Sinemasında çocuk oyuncuların film dünyası içindeki konumları hem dönemin çocukluk algısıyla ilgili hem de dönemin kültürel ve düşünsel eğilimleri ile ilgili bir veri sunabilir. Türkiye 1980'den sonra siyasal darbe, göç, çarpık kentleşme, gelir dağılımında eşitsizlik gibi politik, ekonomik ve kültürel problemlerle karşılaşmak zorunda kalmıştır. Bu dönemde çekilen filmlerde toplumsal durumun izleri doğrudan ya da dolaylı olarak yer almıştır. Bu çerçevede sokağa itilmiş ve suça bulaşmış çocuklara dair filmler de yapılmıştır. İlerleyen bölümlerde *Yusuf İle Kenan* filminden örnekle dönemin toplumsal hayatı ve 'çocuk' olgusu arasındaki ilişkiler çözümlenecektir.

1. Cumhuriyetin İlanından Sonra Toplumsal Yaşamda Çocukluk Algısı

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte sadece siyasal alanda değil sosyal alanda da bir dizi çağdaşlaşma hareketi yaşanmıştır. Bu çağdaşlaşma hareketleri milliyetçilik, laiklik ve halkçılık ilkelerine dayandırılmıştır (Karpat, 1996:50-82). Cumhuriyet'in milli eğitim anlayışı da bu ilkeler üzerine kurulmuştur. Ve bu milli eğitim anlayışı Cumhuriyet çocuğu profilinin oluşmasına yardımcı olmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında öncelikli olarak milli kimliğin inşası üzerine odaklanılmıştır. Yeni kurulan devletin en önemli birleştirici unsurlarından biri kabul edilen milli kimliğin inşası milli eğitim yoluyla gerçekleştirilecektir. Kurtuluş Savaşı devam ederken Mustafa Kemal Atatürk 15 Temmuz 1921'de 1. Maarif Kongresi'nde "Şimdi maddi ve manevi bütün güç kaynaklarımızı düşmanlara karşı kullanıyoruz. Ancak bu savaş günlerinde bile dikkat ve özenle işlenip çizilmiş bir milli eğitim programı yapmaya emek sarf etmeliyiz" (Fer, 2010: 97) diyerek eğitimin millileşmesine verdiği önemi ortaya koymuştur. 1926 Yılında çıkan eğitim ve öğretimin birleştirilmesi yönündeki kanun ve 1928 yılında yeni harflerin kabulünden sonra Arapça harflerin kullanılmasının yasaklanması, milli eğitim anlayışı içinde olduğu kadar modern eğitim düşüncesi çerçevesinde de değerlendirilmiştir (Mumcu, 1998: 153-155).

Cumhuriyetin ilk yıllarında çocukların eğitimiyle ilgili çeşitli müfredatlar oluşturulmuştur. 1926 Yılında yapılan müfredat programı John Dewey'in okulu ve çalışmayı bir arada yürütmeyi esas alan eğitim anlayışına uygun düzenlenmiştir. Bu müfredatta "program çocuğu yaşama hazırlayacak biçimde ve vatana ait görevleri gereği gibi anlatmak esasına göre düzenlenmiştir"(Ergün'den alıntılan Fer, 2010:103). Çocuklara yönelik milli eğitim anlayışının hedefi geleceğin yurttaşlarını yeni kurulan devletin ilke ve değerlerine uygun bir biçimde yetiştirmektir. Ancak çocuklarla ilgili devlet politikaları sadece milli eğitim anlayışı içinde değerlendirilmemiştir. Özellikle Kurtuluş Savaşı sırasında yetim kalan çocukların bakımı, sağlıklı çocuklara yönelik sağlık politikalarının üretilmesi, bedenlen ve ruhen sağlıklı nesillerin yetiştirilmesi için devletin yapmış olduğu programlar dikkati çekmektedir.

1931 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası programında sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinin önemi vurgulanmıştır. "Chp programındaki gürbüz Türk Çocuğu yetiştirerek milletin geleceğine katkıda bulunmak hedefini gerçekleştirmek için özellikle fakir ve muhtaç ailelerin yeni doğan bakıma muhtaç bebekleri için süt tozu, Kars sütü, balık yağı vermeye başlamıştı. Ayrıca çalışan anneler için fabrikalarda bir anneler mutfağı oluşturularak burada yorgun annelerin dinlenmeleri, öğle vakitleri sıcak ev besleyici yemekler verilerek annelerin sağlıklarının korunması amaçlanmıştı "(Baytal: 2009: 12). Bu çerçevede Çocuk Esirgeme Kurumu sağlıklı çocuk yetiştirmeyi odağına alan *Gürbüz Türk Çocuğu* dergisini 1926-1936 yılları arasında çıkarmıştır (Sarıkaya, 2009: 153).

Cumhuriyetin ilanının ilk yıllarında milli eğitim, milli sağlık gibi programlarda Cumhuriyetin hedeflerini gerçekleştirecek nesiller oluşturmaya dayalı çocukluk algısı görülmüştür. 1950'lerden sonra XXI. Yüzyılın başına kadar Türkiye'de pek çok alanda ilerleme görülmüştür. Öte yandan göç, kentleşme, siyasi darbeler gibi çeşitli toplumsal ve siyasal problemler de çocukların toplumsal koşullarını doğrudan etkilemiştir.

1950'li Yıllarda kamu kurumlarından özellikle eğitim ve sağlık alanları kapsamında çocuklarla ilgili yeni düzenlemeler uygulamaya konulmuştur. 1962 yılında hazırlanan kalkınma planlarında da bu konuya yer verilmiştir. 1963-2000 yılları arasında Devlet Planlama Teşkilatınca toplam yedi adet Kalkınma Programı oluşturulmuştur (www.dpt.gov.tr , Kalkınma Planları, 10.11.2010). Bu yedi kalkınma planında okul öncesi eğitimi de içine alacak biçimde temel eğitime önem verilmiştir. Öte yandan çocuk sağlığı konusu da bu kalkınma planlarının ortak özellikleri arasındadır. 1970'li yıllardan itibaren kalkınma programlarında çocuk suçluluğuyla ilgili konular yer almıştır. Ayrıca korunmaya muhtaç çocukların bakımına da yer verilmiştir. Çocukların beslenme yetersizliğinin giderilmesinde ilgili devlet kaynaklarının kullanılması da bu yedi kalkınma planında yer almıştır. Bu yedi kalkınma planında çocuklarla ilgili olarak doğrudan şu değerlendirmelerde bulunulmuştur: Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) anne ve çocuk sağlığına odaklanarak koruyucu hekimlik uygulamasına dikkat çekmiştir. Çocuk suçluluğunun önlenmesi, engelli çocukların eğitimi ve çocuk işçiliği bu planda yer almıştır. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972) okul öncesi eğitim, yoksul çocuklar için yatılı okulların yapılması, korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili çeşitli araştırmaların yapılması, engelli çocuklara yönelik sosyal güvenlik programlarının geliştirilmesi fikirlerini ortaya koymuştur. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1973-1977) temel eğitimin sekiz yıla çıkarılması ve bunun ilk beş yılının zorunlu olması, yatılı okulların kurulması, sosyal yardımlarda dul ve yetimlerin önceliği konuları ifade edilmiştir. Bu yıllarda diğer yıllarda yer almayan iki konu dikkat çekmektedir: çocuk kitaplarının sayılarının artırılması ve milli kültüre uyum olarak çocukların yetiştirilmesi. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1979-1983) eğitim programlarının ezberden kurtarılması ve yoksul çocukların beslenmesiyle ilgili olarak ailelere devlet yardımının yapılması konuları bulunmaktadır. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1985-1989) zekâ geriliği ve üstünlüğü olan çocuklara özel eğitimin verilmesi, koruyucu aile ve evlat edindirme hakkında araştırmaların yapılması konuları yer almıştır. Diğer taraftan çocuk cezaevlerinin kurulması, yetiştirme yurdundan çıkan çocukların istihdamına öncelik verilmesi de ifade edilmiştir. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında (1990-1994) Aile danışma merkezleri kurularak çocuk suçluluğunun önlenmesi, özel sektörlerin kreş ve yurt yapımında teşvik edilmesi maddeleri bulunmaktadır. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) çocukların suça itilmelerinin engellenmesi, çocukları kötü muamele ve alışkanlıklardan koruma gibi konulara yer vermiştir. Çocuk mahkemelerinin uzmanlaşması, çocuk suçluların yetişkinlerden ayrılması da bu planda belirtilmiştir (Danışoğlu, 1999: 446) Açıkça görülmektedir ki 1970'li yıllardan sonra çocuk suçluluğu, çocuklara yönelik mahkemelerin oluşturulması, çocuklar için ayrı cezaevlerinin kurulması, kimsesiz çocukların varlığı gibi meseleler gündeme gelmiştir. Bu durumu göç, çarpık kentleşme, gelir dağılımındaki adaletsizlik gibi nedenlere bağlamak mümkündür.

"Batı literatüründe 'Juvenile Delinquency' kavramını 'reşit olmayanın suçluluğu' olarak çevirmek mümkündür. 'Çocuk Suçluluğu' hem çocukluk hem de ergenlik dönemini kapsamaktadır" (Kocadaş, 2007: 157-186). Gelir dağılımındaki adaletsizlik, göç ve sokakta yaşamaya mecbur edilme çocuk suçluluğunu arttırmıştır. Çocukların sokakta yaşamaya itilmesinin nedenleri arasında aile içi şiddet ilk sıralarda yer almaktadır. Şiddet en çok erkekler tarafından yapılmaktadır. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumunun 1995 yılında yapmış olduğu aile içi şiddet araştırmasında 7-14 yaş aralığındaki çocukların %40 aile şiddete maruz kalmaktadır (Beyhun, "Çocuk İstismarı", http://www.thb.hacettepe.edu.tr/arsiv/2002/sayi_4/baslik2.pdf.) Sokağa itilmiş çocuk her an yaşamak durumunda kaldığı şiddetle baş edebilmek için bir grubun içine doğru yönelir. Bu grup içinde hem para kazanırlar hem de grup dışı tehlikelerden az da olsa korunabilirler. Araştırmalar büyük şehirlerde sokağa itilmiş çocuklarda çeteleşme biçiminin hızla yükseldiğini göstermektedir. "Sokakta yaşayan çocuğun varlığını sürdürebilmesi için, bir arkadaş grubunun desteğine ve korunmasına ihtiyacı vardır. Özellikle daha büyük yaşta çocuklar, arkadaşlarıyla örgütlenerek kendi 'çetelerini' kurarlar ve eylemlerini başkalarının değil, kendi hesaplarına gerçekleştirirler. Ancak bunlar, gerçek anlamda organize bir suç örgütü gibi çalışmazlar. Genellikle günlük gereksinimlerini karşılamak için ufak tefek objeler ya da yiyecek maddeleri çalarlar. Bu tür çalma eylemleri, onların bakış açısından tam anlamıyla 'suç' değildir. Özellikle uzun süredir sokakta yaşayan çocuklar için bu tür eylemler, yarı macera, yarı oyundur. Genellikle çaldıkları değersiz şeyler oldukları için, yakalansalar da çoğu zaman bağışlanırlar veya poliste cezalandırılıp bırakılırlar"(Ata Uz 1999: 562-568) .

İstanbul'da yapılan araştırmalar sokakta yaşamaya zorlanmış ve suça itilmiş çocukların büyük bölümünün göç sonucu kente geldiklerini ortaya koymaktadır. Göç nedeniyle İstanbul'a yerleşen aileler

ekonomik ve kültürel değişime dayalı pek çok sorun yaşamak durumunda kalmıştır. Aile bireyleri arasında dayanışma, kentin bu yeni yaşam koşullarında aşınmaktadır. Çocuk Vakfı'nın 1996 yılında Van'dan göç etmiş çocuklara yönelik, Yüzcüncü Yıl Üniversitesiyle yaptığı araştırma sonuçlarında şu bilgiler elde edilmiştir. Göç etmiş çocukların ilk problemleri insani koşullarda barınmadır. Bu çocukların pek çoğu sağlıklı konuttan yoksundur. Göç etmiş aileler akrabalarıyla aynı mekânı paylaşmak zorundadır. Ekonomik sıkıntı yüzünden çocukların büyük bölümü ayakkabı boyacılığı, tezgâh satıcılığı, çöp toplayıcılığı gibi işleri yapmaktadır. Göç eden ailelerde yetişkinlerden çok çocuklar eve gelir getirmektedir. Bu çocukların büyük bir kısmı eğitimini yarıda kesmektedir (www.çocukvakfi.org.tr, Göç Çocukları Raporu (1 Kasım 1996), 05.01.2011). Ekonomik gereksinimlerin giderilmesi için çocuklukların sokağa yönelmeleri onları istismara açık hale getirmektedir. Cinsel, duygusal ve ekonomik olarak istismar edilmeleri yetişkinlere göre daha kolaydır. Pek çoğu sosyal güvenceden yoksun bir biçimde düşük ücretlerle ağır işlerde çalışmak durumundadır. Bu değerlendirmeler çerçevesinde aşağıda kan davası nedeniyle İstanbul'a göç eden iki kardeşin hikâyesini anlatan *Yusuf İle Kenan* filminin çözümlemesi yapılacaktır.

2. *Yusuf İle Kenan* Filminin Göstergibilimsel Çözümlemesi

Yönetmen: Ömer Kavur; Senaryo: Ömer Kavur; Onat Kutlar; Yapım Yılı: 1979 Oyuncular: Tamer Çeliker (Kenan), Cem Davran (Yusuf), Hakan Tanfer (Çarpık), Yalçın Avşar (Böcek), Hakkı Kıvanç (baba), Ehat Alinçe (çaycı)

Öykü

Yusuf (Cem Davran) ve Kenan (Tamer Çeliker) babasıyla (Hakkı Kıvanç) birlikte kuzularını otlatırken aniden babasının kan davalılarının geldiğini öğrenir. Baba cebindeki bütün parayı ve bir adresin yazılı olduğu kâğıdı çocuklarına vererek oradan kaçmalarını, eğer orada kalırlarsa öldürüleceklerini söyler. Çocuklar parayı aldıktan sonra kaçmaya başlarken babalarının öldürüldüğünü görürler. Ellerindeki adresi bulmak üzere İstanbul'da yaşayan akrabalarının yanına giderler. Ancak akrabaları o adresten daha önce taşınmıştır ve hiç kimse yerlerini bilmez. Yusuf ile Kenan sokakta kimsesiz bir şekilde kalır. Bu sırada böcek lakaplı (Yalçın Avşar) bir çocukla tanışır. Böcek ve çevresi sokağa itilmiş çocuklardan oluşmaktadır. İstanbul sokaklarında kimsesiz ve parasız kalan çocuklar bu yeni dünyaya alışırken Kenan'ın ağabeyi Yusuf hırsızlık yapmaya başlar. Kenan ise yanlışlıkla çocuk ıslah evine düşer. Bu sırada ağabeyi polisler tarafından yakalanıp hapse atılmıştır. Kenan ıslahevinden çıkar ve bir araba tamir atölyesinde çalışmaya başlar. Filmin sonunda kan davası yüzünden İstanbul'a göç eden iki kardeşin hayatı birbirinden tamamen farklı biçimde gelişir.

Teknik Kodlar: Çerçevesinde Temel Anlamın Gösterenleri

Işıklandırma: İç ve dış mekânlarda doğal ışık kullanılmıştır.

Mekânlar:

İç Mekânlar: Yusuf ile Kenan'ın amcalarının çalıştığı iş hanı, iş hanının sahibinin evi, karakol, çocuk ıslah evi, hapishane, böcek lakaplı arkadaşının evi, geceleri uyudukları araba ve terk edilmiş ev, Mustafa'nın çalıştığı tamir atölyesi, Mustafa'nın ailesinin evi, İstanbul'a gelirken bindikleri tren, evi olmayanların geceyi geçirdikleri "gariban odaları".

Dış Mekânlar: Yusuf ile Kenan'ın koyunlarını otlattıkları çayrılık alan, İstanbul sokakları, Yusuf ile Kenan'ın diğer çocuklarla karşılaştıkları varoşlar.

Kostüm: Kenan yöresel çoraplar ve pantolon giyerken, Mustafa eprimiş iş kıyafeti, böcek kendisine küçük gelen elbiseler giyer. Böcek'in seks işçisi annesine dekoltesi oldukça açık bir kostüm tasarlanmıştır. Polisler resmi kıyafetleriyle görülmektedir. Kostümler gerçekçidir ve stilize edilmemiştir. İş hanında çalışan çaycının kıyafetinde kırmızı bir yelek ve dar pantolonlar kullanılmıştır. Bu kostüm çaycının kadınsı tavırlarını kuvvetlendirmektedir.

Müzik: Kenan'ın kavalının sesi, Kenan'ın söylediği türkü. Kenan kavalını kuzu otlatırken kullanmaktadır.

Makyaj: Filmde yalnızca Böcek'in annesine makyaj uygulanmıştır. Efemini (kadınsı) çaycının yeğeli kırmızı pantolonu pembedir. Hiçbir karaktere ayrıca makyaj uygulanmamıştır.

Çerçeveleme: Uzak, yakın, geniş, bel, omuz çekimleri yapılmıştır.

Dizisel Çözümleme: Yaşları 13-15 arası değişen iki erkek kardeş. -Kan davası. -Taşradan İstanbul'a göç. -İstanbul varoşları. -İstanbul'da ailesi olmayan ve sokakta yaşayan çocuklar. -Birden fazla sayıda hırsız çocuk. -Bir adet çalışan çocuk. -Yusuf ve Kenan'ı İstanbul'a göç ettikleri için yargılayan iş hanı sahibinin yeğeni. -Proleter bilince sahip Mustafa'nın ailesi.

Dizimsel Çözümleme: Yusuf ve Kenan'ın babası öldürülür. -Yusuf ve Kenan İstanbul'a gelir. -Yusuf ve Kenan İstanbul'da dayılarını bulamaz. -Yusuf ile Kenan üst sınıfa mensup kentli bir kadın tarafından aşağılanır. -Yusuf ile Kenan ellerindeki son parayla gariban odasında kalırlar. -Yusuf ile Kenan parasız bir şekilde çöpleri yemek bulmak için karıştırırken Böcek adlı çocukla karşılaşır. -Yusuf, Kenan ve Böcek geceyi eski bir arabanın içinde geçirirler. -Yusuf Falconetti lakaplı çocuğu bir başka çocuktan korur. -Falconetti Yusuf'u hırsızlık yapmak üzere işe alır. -Kenan Yusuf'u uyarır. -Mustafa Falconetti'nin tecavüz ve cinayetten arandığını Kenan'a anlatır. -Kenan Böcek'le kırlara gider. -Kenan ve Böcek trende polis tarafından alınıp, kimsesiz çocukların gözetim evine götürülür. -Kimsesizler gözetim evinde diğer çocuklar sokaktaki ve gözetim evindeki şiddetten bahsederler. -Böcek'in annesi Böcek'i gözetim evinden çıkarır. -Falconetti birinden silah alır. -Böcek Yusuf'a Kenan'ın yerini söyler. Yusuf'un Kenan'ı almasına Falconetti engel olur. -Falconetti Yusuf'a "lokalden ve anarşistleri öldürmekten" bahseder. -Yusuf hırsızlık yaparken başka bir sokak çocuğuyla kavga eder. -Kenan gözetim evinden çıkar yanındaki serçeyi özgür bırakır. -Yusuf ve diğer sokak çocuğu polis tarafından yakalanır. -Kenan Mustafa'nın yanına gider. -Yusuf hapishaneye girer. -Kenan Mustafa'nın çalıştığı yerde işe başlar ve Mustafa'nın ailesiyle yaşar. -Kenan rüyasında babasını ve ağabeyini bir ata binerek yanından geçtiklerini görür.

Temel Anlamın Gösterileni: 1979 Yılında çekilmiş filmde, kan davası sebebiyle İstanbul'a gelmek zorunda kalan iki çocuğun kentte suça itilmelerinin nedenleri anlatılmaktadır. Toplumsal bir sorun olan kan davası ve göç nedeniyle ailelerin parçalanması sonucu sahipsiz kalan çocuklar kentin zor yaşam koşullarında genelde suça itilmektedirler. Film çocukların suça itilmelerinin nedeninin toplumun yapısal problemlerinden kaynaklandığı mesajını iletmektedir.

Dizisel ve Dizimsel Çözümlemenin Gösterileni: *Yusuf İle Kenan* filmi kan davası yüzünden taşradan kente göç etmek zorunda kalan iki kardeşin hikâyesini anlatırken, dönemin toplumsal sorunları olarak öne çıkan iki konuyu ve bu konuların sonucunda yeni bir toplumsal sorun olarak gündeme gelen üçüncü bir konuyu merkezine koyar. Yönetmen iki kardeşin sokağa düşmelerinin nedenini kan davasına ve göçe bağlayarak verir. İki kardeş kan davası yüzünden babasız kaldığı için doğup büyüdükleri köyü terk edip İstanbul'a kaçmak zorunda kalmışlardır. Filmin ilk sahnesinde babanın kan davası yüzünden öldürülmesi film boyunca yaşanacak kötü olayların nedeni olarak yönetmen tarafından peşinen ortaya konmuştur. Bu aynı zamanda 'kan davası' gibi geri kalmış toplumlara ve ilkel bir ölçüme olumsuz bir atıfta bulunduğu da göstermektedir.

Kente geldikleri ilk sahnede Yusuf ile Kenan yönetmen tarafından kalabalıklar içinde uzaktan çekimle gösterilmiştir. Bu çekim hem kentin içinde korunaksız ve savunmasız yalnız kalmış iki çocuğun durumunu ortaya koymuş hem de izleyicinin de parçası olduğu bir toplumda dramlarıyla baş başa kalan çocukların aramızda olduğu izlenimini yaratmak istemiştir. Yusuf ile Kenan babasının verdiği adresi bulmak üzere gittikleri iş hanında ocak başında türkü söyleyen ve kadınsı hareketleri yüzünden bu iki kardeşi şaşkırtan bir çaycıyla (Ehat Alınç) tanışır. Kente geldiklerinde tanıştıkları ilk kişinin geleneksel 'erkek' imajı dışında bir karakter olması hiç bilmedikleri bir kültürün içine itildikleri duygusunu uyandırmaktadır. Yönetmen bu iki çocuğun kentte tanıştığı diğer karakteri de üst sınıfa ait han sahibi ve yeğeni olarak göstermiştir. Burada geçen diyaloglar göç olgusuna kentli ve üst sınıfa ait insanların bakışını yansıtmaktadır. Han sahibi Yusuf ile Kenan'a nereli olduklarını sorunca Yusuf "Adanalıyız" diye cevap verir, han sahibi " hayır onlar daha şaklıdır, değil mi evladım" der ve iki kardeşin görüntüsünden onların Adana'nın da doğusunda bir yerlerden gelmeleri gerektiğine kanaat getirir. Diyalog sürmeye devam eder ve han sahibi göç olgusunun "içtimai bir mesele olduğunu" söyleyerek meseleye toplumsal bir bakış açısıyla bakar. Ancak han sahibinin yeğeni "dayıcım siz öyle söylüyorsunuz ama bilmezsiniz onlar ne çarıklıdır. Taşradan geliyorlar diye yanınıza alırsınız, sonra neler yapıyorlar(...)Doğan fabrikada neler çekiyor onlardan; grev-direnış-toplu sözleşme. Vallaha İstanbul'u mahvettiler" diyerek çıkışır ve ekler "bunları eğitmek değil öğütme lazım". Yönetmen diyaloglar yoluyla kentli üst sınıf insanların taşradan gelenleri "öğütülmesi" gereken ve İstanbul'u olumsuz yönde değiştiren kişiler olarak gördüğünü aktarmıştır. Diğer taraftan "grev-toplu sözleşme" gibi hak taleplerinin de bu sınıf tarafından olumsuz görüldüğünü ve bu olumsuzluğa taşralıların yol açtığına inandıklarına yer vermiştir. Çocukların kente geldikleri iki gün içinde karşılaştıkları karakterlerin bu şekilde seçilmesi, onların yalnızlığını, sahipsizliğini ve yabancılığını vurgulamak amacıyla hizmet etmektedir.

Yönetmenin ilk sahnede izleyiciye sezdirmediği bir başka durum Yusuf ve Kenan'a ait karakterlerin özellikleridir. Yusuf koyunları otlatırken Kenan tarafından onaylanmayan ve babasının da olumsuz karşıladığını ifade ettiği bir davranış olan sigarayı içer. Böylece Yusuf'un baba otoritesine karşı ve kural dışı olana meyleden bir karakter olduğu izlenimi uyandırılır. Filmin sonunda Yusuf'un çok para kazanma hırsı yüzünden hırsızlık yapması ve en sonunda hapishaneye girmesi bu izlenimi pekiştirir. Film boyunca

Yusuf'un kişiliğini ortaya koyan sahnelere sıklıkla yer verilir. Kente geldikleri ikinci günden itibaren geçimini hırsızlıkla kazanan Falconetti'nin yanında çalışmaya başlamasının nedenini "biz köylüyüz, bizim zanaatımız yoktur" diyerek kardeşi Kenan'a açıklayan Yusuf yeni kıyafetler alıp "kentli" görünmek isteğini ifade eder. Hacettepe Üniversitesi öğretim üyesi Özlem Cankurtaran Öntaş'ın çocuk suçluluğuyla ilgili çalışması çocukların suç yoluyla elde ettikleri parayla önce "genel görünümünü değiştirip, temiz ve düzgün kıyafet giydiklerini" ortaya koymaktadır. "Hırsızlık veya gasp gibi suçları iş olarak algılıyorlar. Elde ettikleri parayla, öncelikle genel görüntülerini değiştirmeye, temiz ve düzgün kıyafet giymeye başladıklarını söylüyorlar" (Öntaş Cankurtaran, 2010: 11). Bu sahne yoksul bir köylünün, kentli gözüyle kendisini nasıl algıladığını ve ancak kentin tüketim kültürünün bir parçası olması haliyle kent tarafından kabul edileceği fikrini vermektedir. Bir başka sahnede Yusuf hırsızlıktan elde ettiği parayı Falconetti'den alamayınca Falconetti'ye bıçak çeker. Yusuf kentte yaşayabilmek kentli gibi görünmek, kentli gibi görünmek için para kazanmak, para kazanmak için hırsızlık yapmak ve gerektiğinde şiddet uygulamak gibi göstergeler üzerinden tarif edilmiştir. İki kardeş amcalarını bulamayıp sokaklarda dolaşmaya başladıklarında sıra sıra İstanbul'a ait sokak görüntüleri verilir. Ekranda dilenen, bakımsız, çalışan ve sokakları dolduran çocuklar gösterilir. Uzun bir zaman aralığında ve kurgulanmamış, gerçek karakterlerden oluşan bu görüntüler yoluyla filmde anlatılan hikâyenin toplumsal bir gerçek olduğu yolunda izleyiciye teminat verilir.

Filmdeki Çocuk Oyuncuların İncelenmesi: Filmde Yusuf, Kenan, Falconetti, Böcek, Mustafa gibi film boyunca görünen karakterlerin dışında pek çok sokağa itilmiş çocuk yer almaktadır. Aşağıda bu karakterlerin filmdeki imajlarının incelenmesi yoluyla işlevlerinin analizi yapılmaktadır.

Filmin başkahramanlarından biri olan Kenan, Yusuf'un kardeşidir. Kenan filmin ilk sahnesinden itibaren ağabeyi Yusuf'un tam aksi yönde ahlaki olarak "iyi" olanı temsil etmektedir. Ağabeyi hırsızlık yapmaya başladığında onu suça iten Falconetti'yi kastederek "uğursuzla yola çıkan hırsız olur" der. Ve para kazanmak için ağabeyi gibi hırsızlık yapmak yerine bir araba tamir atölyesinde çalışmakta olan Mustafa'dan iş ister. Yönetmen Kenan'ın naifliğini, savunmasızlığını ve yaşadığı olaylardan etkilenişini rüyaları yoluyla seyirciye aktarır. Rüyalarında ya kan davalılarını görür ya da başlarına gelenlerin yaşanmadığı bir atmosferi canlandırır. Böcek'le kurduğu arkadaşlıkta paylaşımından yana bir tutum sergiler. Böcek'in isteği üzerine bir kafes yapar ve kuş yakalar. Ancak polisler tarafından yakalanıp gözetim evinde zaman geçirdikten sonra bu kafesi parçalar ve kuşu serbest bırakır. Yönetmenin Kenan'ı gözetim evindeki tutsaklığından sonra bu sahnede göstermiş olması, Kenan'ın acı çekmesine yol açan koşulları başka bir canlı için istemediğini ifade ederek duyarlılığını anlatmaktadır. Kenan, Mustafa'yla birlikte filmde suça bulaşmamış tek karakterdir. Filmin sonunda Mustafa'nın ailesinin yanına yerleşir ve Mustafa'yla aynı iş yerinde çalışır.

Diğer başkahraman Yusuf şehre gelir gelmez içine düştüğü suça itilmiş çocuklar grubunun bir parçası olur. Kenan'ın naifliğinin aksine acı veren gerçekliği simgeler. Kenan'a babasının ölümüyle geride kalmış hayatlarının bittiğini sürekli olarak "bizim evimiz yok, babamız yok" diyerek anımsatır. Yönetmen tüm bu özelliklerine rağmen Yusuf'un kötü olmadığını ama koşullar tarafından biçimlendirildiğini seyirciye vermektedir. Hırsızlığa bulaşmasının nedeni kendisi için para kazanmanın başka bir şekilde mümkün olmadığına inanmasındandır. Bunu şu sözlerle ifade eder: "Biz köylüyüz köylünün zanaatı yoktur." Kenan'ın gözetim evine alındığı haberi gelince kardeşini oradan almak ister ancak Falconetti "polislere gidemeyeceğini" açıklayınca istemeyerek bunu kabul eder. Yusuf'un filmin sonunda hırsızlık yaparken yakalanıp hapisaneye girmesi, koşullar tarafından biçimlenen ve para kazanmak için suç işleyen kişilerin başına gelebileceklerini ortaya koyar. Yusuf, Kenan'ın aksine filmin sonunda hapisanededir.

Böcek, Yusuf ile Kenan'ı sokak hayatıyla tanıştıran başka bir çocuk karakterdir. Diğerlerine göre yaşı küçük olan Böcek'le Yusuf ve Kenan'ın karşılaşması bir çöp yığnında yemek ararlarken olur. Böcek kendi yemeğini onlarla paylaşır. Annesi için "o biçim" şeklinde bir ima yaparak bazı gecelerde bu nedenle dışarıda kalmak zorunda kaldığını açıklar. Böcek evsizler kategorisinde bir çocuk olmamakla birlikte, toplum dışında duran bir annenin çocuğu olarak sokağa itilmiş bir çocuktur. Bu yönüyle ailelerin çocukların yaşama biçimlerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu, çocukların kaderlerinin aileleri tarafından belirlendiği fikrini yansıtır. Böcek'in annesinin seks işçiliğini kabul etmek konusundaki gerçekçiliği evine gider gitmez "Miki filmi yok mu?" şeklindeki sorusuyla çocuksu saflığına dönüşür. Yönetmen bu sahne ile bu çocukların çocukluklarına rağmen üstlenmek zorunda kaldıkları acı gerçekleri belirgin kılmak istemiştir.

Falconetti, diğer çocuklar arasında yaşı en büyük olan çocuktur. Diğerlerine göre iyi giyimiyle dikkat çeker. Hem hırsızlık yapar hem de cinayet suçundan aranır. Yönetmen, Falconetti'nin hırsızlık yaptığı sahnelerden sonra kimliği açıklanmayan bir adamdan silah aldığını gösterir. Yusuf'la konuştuğu bir sahnede lokalden bahseder ve "komünistleri vuracağız" der. Bu özellikleriyle Falconetti sokakta yaşayan çocukların başkalarının suç eylemlerinde aracı olarak kullanıldığı imajını vermektedir.

Mustafa filmde çalışan tek çocuk karakterdir. Bir tamir atölyesinde çalışır ve Kenan'ı Falconetti konusunda uyarır. Kenan'a iş bulur ve onu evlerine alır. Böcek, Mustafa'nın çok iyi olduğunu ve bir gün "duvara yazı yazarken gördüğünü" aktarır. Mustafa'nın evinde de Kenan yemek yemesi konusunda şu şekilde uyarılır "bir proleterin iyi beslenmesi lazım". Her iki gösteren Mustafa'nın siyasi bir karakteri olduğu izlenimini yaratır.

SONUÇ

Yusuf İle Kenan filmi Türkiye'nin kan davası, göç, yoksulluk gibi toplumsal sorunlarını sokağa ve suça itilmiş çocuk karakterler yoluyla göstermektedir. Her bir karakterin sokağa ve suça itilmesinin ardındaki toplumsal problemlere dikkat çekilmiştir. Kan davası ve göç, ailenin ilgisizliği, aile şiddeti çocukları daha büyük şiddetle yüzleşmek durumunda bırakan sokağa itmiştir. Çocuklar ayakta kalabilmek ve yaşamlarını sürdürebilmek için suçun bir parçası haline dönüşmüştür. Yetişkinlerin yasa dışı eylemlerinde kullanılmıştır. Bu çocuklardan çok azının iyi niyet ve şans yoluyla düzenli bir yaşam kurdukları ima edilmiştir. Mustafa ve Kenan karakteri proleter ahlakla sokağın şiddetinden uzak durulacağı mesajını iletmektedir. Falconetti ve Yusuf karakteri ise kısa yoldan para kazanma arzusunun ve şiddeti bir araç olarak görmenin olumsuzluklarını somutlaştırmaktadır. Türkiye'de 1950'den itibaren yaşanan köyden kente göçün köy ve kent insanları arasında kültürel bir uçurum yarattığının da altı çizilmiştir.

KAYNAKÇA

- Ata Uz, Sevil (1999). Sokak Çocuklarının Yaşam Kültürü. *Cumhuriyet Ve Çocuk II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi bildiriler kitabı* içinde (562-570). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Baytal, Yaşar (2009). Atatürk Döneminde Nüfusu Artırma Çalışmaları ve Gürbüz Türk Çocuğu. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S.10, s.119-121.
- Beyhun, Ercüment (2002). *Çocuk İstismarı*. http://www.thb.hacettepe.edu.tr/arsiv/2002/sayi_4/baslik2.pdf. Erişim Tarihi: 16.06.2018.
- Danışoğlu, Emel (1999). Kalkınma Planlarında Çocukla İlgili Devlet Politikaları. *Cumhuriyet ve Çocuk II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi bildiriler kitabı* içinde (429-446). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Fer, Seval (2010). 1923 Yılından Günümüze Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programları Üzerine Bir İnceleme. içinde (97-137). *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Göç Çocukları Raporu (1996). www.cocukvakfi.org.tr. Erişim Tarihi: 05.01.2011.
- Güçhan, Gülseren (1992). *Toplumsal Değişme ve Türk Sineması Kente Göç Eden İnsanın Türk Sinemasındaki Değişen Profili*. Ankara: İmge Yay.
- Kalkınma Planları*. www.dpt.gov.tr. Erişim Tarihi: 10.11.2010.
- Karpat, Kemal H (1996). *Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*. İstanbul: Afa Yay.
- Kocadaş, Bekir (2007). Düşük Sosyo-Ekonomik Yapı Suç İlişkisi: Malatya'da Çocuk Suçluluğu. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, <http://www.sosyolojidernegi.org.tr/yayinlar/sosyoloji-arastirmalari-dergisi/>, S.1, s. 157-186. Erişim Tarihi: 15.01.2011.
- Mumcu, Ahmet (1998). *Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi*. İstanbul: İnkılap Ktb.
- Öntaş Cankurtaran, Özlem (2010). Elllerinde Üç Nokta-Suç İtilen Çocuklar. *Express Dergisi*, S.109, s. 11.
- Platon. (2003). *Devlet*. (Çev. Sabahattin Eyüboğlu, M. Ali Cımcöz), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sarıkaya, Makbule (2009). Gürbüz Türk Çocuğu Dergisinde Çocuk Meselesi. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S.9, s.153-155.